

УДК:
324:342.5(497.11)"2012"

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXIV) XI, vol=34
Бр. 4 / 2012.
стр. 127-150.

*Огњен Прибићевић**
Институт друштвених наука

ПАРЛАМЕНТАРНИ И ПРЕДСЕДНИЧКИ ИЗБОРИ 2012.

Сажетак

У овом раду аутор анализира најважније резултате парламентарних и председнички избора одржаних 2012. као и кампању која им је претходила. Према његовом мишљењу најважније карактеристике одржаних избора су: 1. Ови избори су довели до прве радикалне промене власти у Србији од 2000. године. Наиме, ово ће бити први пут од 2000. да владу неће формирати партије победнице над ауторитарним режимом већ оне странке које су биле поражене у петоктобарској револуцији. Тако ће нову владу сачињавати СПС, СНС која је настала након цепања екстремно десне СРС и партија Млађана Динкића УРС (бивши Г17). Ипак, треба рећи да су се и СПС и СНС у међувремену значајно промениле и да и програмски и вербално заступају про демократску и про европску орјентацију. Неуспех некадашњег демократског блока је тим већи што све заједно оне и даље имају већину у парламенту али због међусобних конфликта и политичких разлика нису успеле да формирају владу. 2. Пораз Бориса Тадића на председничким изборима 3. Велики успех социјалиста Ивице Дачића. 4. Неуспех Српске напредне странке да искористи велико незадовољство бирача и оствари бољи резултат на парламентарним изборима 5. Релативно добар резултат Демократске странке и њених коалиционих партнера на парламентарним изборима упркос теškoј економској кризи 6. Велика криза партија деснице и неуспех Српске радикалне странке да уђе у парламент.

* Научни саветник, Институт друштвених наука, Београд

Поред ових основних карактеристика према мишљењу аутора изборе 2012. обележио је и неуспех ДС да оствари своја важна три циља: да Борис Тадић победи на председничким изборима, да се политичка сцена укрупни и сведе на неколико странака уз две највеће: ДС и СНС. Уместо тога политичка сцена Србије је постала још комплекснија него на претходним изборима где се у парламенту поред 6 већих странака налази још четрдесетак мањих странака које имају једног или неколико посланика. И треће, ДС је погрешном стратегијом јачања својих коалиционих партнера Г17 и СПСа као и помажући стварање СНСа директно допринела свом паду са власти и стварању нове владине коалиције у којој су управо ове три странке.

Кључне речи: избори, Србија, парламент, политичка стратегија

Након петих по реду парламентарних избора после рушења ауторитарног режима 2000. године коначно је и у Србији дошло до прве радикалне промене власти упркос томе што су највећи број гласова освојиле партије које су и у претходном периоду сачињавале и подржавале претходну владу. Наиме, упркос томе што су освојиле чак 147 мандата (од укупног броја од 250 посланика) партије досадашњег владајућег блока ДС, СПС, УРС и ЛДП (који је по потреби подржавао владу) нису успеле да се договоре око прављења нове владе. После готово два месеца дуге агоније владу су направили СПС, СНС и УРС. Дакле, две партије које су биле основа претходног ауторитарног режима и партија Млађана Динкића. Наравно, обе ове партије и СПС и СНС, која је настала цепањем екстремно десне СРС, су се значајно промениле и програмски и вербално заступају про демократску и про европску оријентацију.

Тако је и у Србији после дванаест година владавине партија које су срушиле претходни режим дошло до прве праве промене власти. Наиме, у свим другим посткомунистичким земљама Централне и Источне Европе током деведесетих година, врло брзо су се на власт враћале реформисане комунистичке партије.¹⁾ У Србији је ова промена дошла знатно касније пре свега због закаснеле трансформације партија које су обележиле тегобне деведесете године.

У сваком случају велики број мандата које су добиле партије претходне владе представља један од ретких случајева у Европи, након избијања велике економске кризе 2008. године, на којима

1) О овоме види више у Огњен Прибићевић, *Власт и опозиција у Србији*, Радио Б92, 1997.

бирачи на парламентарним изборима нису значајније казнили партије које су учествовале у влади. Наиме, у последњих неколико година у Европи су због економске кризе пале готово све владе. На власти су успеле да остану једино владе у Пољској и Шведској.

Истовремено, на председничким изборима који су одржани када и парламентарни, победу је однео кандидат умерене деснице, Тома Николић који је победио досадашњег председника Бориса Тадића у другом кругу резултатом 49. 7 % према 47%. Тако су бирачи у Србији ипак одлучили да казне власт у претходних четири године. Изненађујуће, они су то урадили тек у другом кругу председничких избора а не на парламентарним изборима што би било много логичније и очекиваније.

Резултат председничких избора је и довео до великих промена на српској политичкој сцени. Након пораза Бориса Тадића на председничким изборима оба коалициона партнера ДС, СПС и УРС су одлучила да напусте ДС и прихвате понуду СНС да са њом формирају владу. Поред пораза Тадића кључни разлог за ову промену става дојучерашњих партнера ДС јесте великодушна понуда СНС која је председнику СПСа дала и место премијера и министра унутрашњих послова а Динкићу практично све економске и финансијске ресоре.

У целини гледано могло би се рећи да су најважније карактеристике председничких и парламентарних избора у Србији одржаних маја 2012. следеће: 1. Ови избори су довели до прве радикалне промена власти у Србији од 2000. године. Наиме, ово ће бити први пут од 2000. године да владу неће формирати партије победнице над Милошевићем већ оне странке које су биле поражене у петоктобарској револуцији. Неуспех некадашњег демократског блока је тим већи што све заједно (ДС, ЛДП, УРС и ДСС) оне и даље имају већину у парламенту али због међусобних конфликта и значајних политичких разлика нису успеле да формирају владу. 2. Пораз Бориса Тадића на председничким изборима 3. Велики успех социјалиста Ивице Дачића. 4. Неуспех СНС да искористи незадовољство бирача и оствари бољи резултат на парламентарним изборима 5. Релативно добар резултат ДС и њених коалиционих партнера на парламентарним изборима упркос тешкој економској кризи 6. Криза партија деснице и неуспех СРС да уђе у парламент

Циљ овога рада је да анализира најважније карактеристике парламентарних и председничких избора као и кампање која им је

претходила. У првом делу овог рада анализираће се кампања најважнијих председничких кандидата и политичких странака, у другом, изборни резултати а у трећем, формирање нове владе.

КАМПАЊА

Председник Србије Борис Тадић је расписао парламентарне изборе у Србији за 6. мај ове године. Само расписивање избора није донело никакву значајнију промену у политичком животу Србије јер је изборна кампања започела још од јесени прошле године. Председник Србије Борис Тадић је 4. априла поднео оставку на функцију председника републике чиме је створена могућност да се 6. маја гласа и за парламентарне и председничке кандидате. Одлуком да обједини изборе Тадић је желео подигне рејтинг ДС с обзиром да су истраживања јавног мњења показивала да је популарнији од странке коју води. Касније се показало да је то била погрешна рачуница ДС и њеног председника који је изгубио други круг председничких избора. Други разлог обједињавања избора треба тражити у жељи ДС да се фокус бирача на парламентарним изборима помери на две водеће странке – ДС и СНС чиме се, према мишљењу водства ове странке, отварамо могућност да се придобију гласачи неких мањих странака које имају слично бирачко тело као и ДС као што су УРС и ЛДП.²⁾ С обзиром на лоше односе са председником УРС Динкићем, ДС је желела да обједињавањем председничких и парламентарних избора одузме један део бирачког тела његове преименоване партије - УРСа и тако остави ову странку изван цензуса и самим тим парламента. Изборни резултати су показали да је и ова друга стратешка процена ДС била погрешна. И ДС и СНС су добиле знатно мање гласова од очекиваних а и ЛДП и УРС су успеле да прескоче цензус и уђу у парламент. Бирачи у Србији не само што нису прихватили идеју о укрупњавању политичких групација него су, на против, својим гласовима политичку сцену Србије учинили још комплекснијом и сложенијом. У

2) „Структури присталица и бирача ДС најближи су Г17 Плус и ЛДП. Након прерастања из експертске групе у политичку партију, дешавало се да када изборни резултат и рејтинг ДС опада, Г17 Плус расте и обрнуто. Бирачи ових програмски блиских партија понашали су се као у систему спојених судова, час су вукли на једну, а час на другу страну. На пример, 2003 год ДС је освојила 12.6% гласова а Г17 Плус 11.5%. на следећим изборима 2007 ДС је освојила 22.7% а Г17 Плус 5.8%. ... ЛДП је настала, најпре као фракција, унутар ДС. Она је задржала сличну структуру присталица као ДС, али са превагом млађих и средње и високообразованих бирача.“ Славиша Орловић, „Партијски систем Србије“, у књизи *Партије и избори у Србији*, Чигоја, 2011, стр. 35.

Парламенту Србије се тако нашло 45 странка и групација у односу на претходни када их је било 22.

Поред председника ЛДПа Чедомира Јовановића који је, сасвим разумљиво, с позиције мање парламентарне странке, критиковао одлуку председника Тадића о обједињавању избора најоштрији у критици ове одлуке је био Ивица Дачић, председник СПСа који је још од лета 2011. упозоравао на жељу Тадића и Николића да створе двопартијски систем у Србији али и истицао да им то неће успети.³⁾ Изборни резултати дали су за право Дачићу.

Већ тада је било јасно да поред могућег кварења односа са кључним политичким партнером, Ивицом Дачићем постоје и други изазови које је одлука о обједињавању избора отворила. Други изазов са којим је Тадић ризиковао након расписивања одлуке о ванредним председничким изборима јесте евентуална озбиљнија криза на Косову која би Србију могла затећи без председника који би могао да делује са пуним капацитетом, јер в.д. председника републике Славица Дејановић, председник Скупштине Србије, по уставу није имала исти капацитет као и изабрани председник у области спољне политике, одбране и безбедности. Трећи изазов овакве одлуке представљала је чињеница да је у последњих десетак година сваки лидер у Србији који је расписао превремене изборе било председничке било парламентарне, те изборе и изгубио о чему ће бити више речи у анализи изборних резултата.

Поред два главна кандидата, Тадића и Николића, у председничку кампању се укључио и лидер социјалиста Ивица Дачић истичући да су се бирачи уморили од Тадића и Николића и да ће он покушати да уђе у други круг. С обзиром на његову популистичку реторику било је за очекивати да Дачић направи добар резултат који би превазишао чак и растући рејтинг његове странке. Поред ове тројице кандидата, са знатно мањим шансама у кампањи су учествовали и Војислав Коштуница и Чедомир Јовановић. Интересантно је да је СРС одлучила да за председника кандидује супругу Војислава Шешеља, Јадранку. Оваквом одлуком рачунало се пре свега на емоције бирача наклоњених СРС. Војислав Шешел је оче-

3) „Против тога смо да се председнички избори одржавају у исто време кад и парламентарни јер сматрам да је то непотребно и да не даје свима исте услове за кампању“. По мишљењу Дачића расписивање председничких избора је покушај ДС и СНС да формирају двопартијску политику у Србији али је додао да ће се они изненадити колико је јака „трећа Србија“. *Блиц*, „Расписивање избора покушај формирања двопартијске политике“, 4. април 2012.

кивао да привуче гласове једног броја чланова СРС који су прешли у СНС.

У средишту парламентарне кампање свих политичких партија су била иста питања- економије, незапослености, сиромаштва, пада стандарда грађана и корупције. С друге стране, супротно неким очекивањима питања ЕУ и Косова и Метохије нису имала значајније место у предизборној кампањи водећих странака. Ова питања су била присутна у већој мери једино у кампањи ДСС и у нешто мањој мери СРС. На нешто нижи рејтинг ова два питања у изборној кампањи утицало је више разлога. Прво, две највеће партије, ДС и СНС су имале мање више исте ставове у домену спољне политике заступајући идеју и ЕУ и Косово. Друго, због предугог чекања грађана да Србија коначно постане чланица ЕУ, сталног условљавања и повезивања ЕУ са Косовом као и најновијом кризом у ЕУ сам концепт ЕУ је изгубио доста од своје некадашње привлачне снаге па су стога странке и одлучиле да ову тему и не спомињу превише у својој изборној кампањи.

Најприсутнија у медијима је била владајућа ДС која се представљала готово искључиво у лику свог председника Бориса Тадића који је свакодневно обилазио фабрике, села и разговарао са тзв. обичним човеком. Његова изборна порука је била : инвестиције, посао, сигурност. Кампања ДС је имала неколико кључних праваца. Поред готово потпуне персонализације у лику председника Бориса Тадића то су били и: 1. Пропагирање страних инвестиција попут фабрике Фијат у Крагујевцу и објеката од јавног значаја попут моста на Ади, 2. Застрашивање бирача могућношћу да на власт дође СНС с обзиром на њену радикалску прошлост 3. Промовисање СПС у лојалног и стабилног партнера.⁴⁾ Кључни проблем овакве кампање ДСа је био у томе што је готово неминовно наметала питање: све је то лепо што обећавате али шта сте ви учинили у претходне четири године? Ту се заправо појављује велики јаз између стварности и обећања ДС. Наравно да влада у којој је ДС била најважнији фактор није искључиви кривац за тешко стање српске економије, велики пад стандарда и запослености у претходне четири године али и она сноси велики део одговорности, пре свега због несналажења у условима светске економске кризе и недовољно ефикасног решавања проблема незапослености и корупције. Отуда

4) „Социјалисти су најсигурнији партнер“, каже председник ДС Борис Тадић, *Новости*, 19. април. 2012.

ће главни проблем за ДС на овим изборима бити управо њихови разочарани бирачи. Као кључно поставило се питање да ли ће успети да мотивише те бираче да изађу на изборе и поново гласају за Тадића и ДС?

С друге стране, покушај ДС да се СНС дискредитује као партија прошлости, па чак и као партија која би могла Србију одвући у рат⁵⁾ у великој мери се показао као контрапродуктиван па чак и штетан потез код бирача. Наиме, управо су Борис Тадић и ДС дали значајан допринос одвајању Томе Николића од тврде Шешељевске струје у СРС и формирању нове, знатно умереније СНС 2008.⁶⁾ Посланици ДС су одлуком одговарајућих скупштинских тела омогућили СНС да након поделе оформи посланички клуб од оних посланика који су напустили СРС. Тако је СНС постала парламентарна странка иако није учествовала на изборима. Након одвајања од Шешеља, Николић је довео до значајних промена унутар нове странке па је тако СНС прихватила улазак у ЕУ као један од својих најважнијих циљева и знатно променила своју радикалну политику у вези Косова и Метохије.⁷⁾ Ове промене у политици СНС су довеле до тога да су ово били први избори у последњих петнаестак година у Србији који нису имали ништа „судбинско“ и „одлучујуће“ у себи с обзиром да се без обзира на то ко буде победио нису очекивале никакве радикалније промене у односу на досадашњу политику када су у питању стратешка опредељења земље у вези ЕУ и Косова. То би се могао оценити и као напредак Србије с обзиром да први пут после низа година постоји доста широк друштвени и политички консензус када су најважнија стратешка опредељења земље у питању.

- 5) Потпредседница ДС Јелена Триван је рекла да ће грађани на изборима 6. маја креирати будућност Србије и да ће само од њих зависити хоће ли одабрати оне који ће земљу гурнути у рат, а њене грађане у мобилизацију или оне ће који ће обезбедити мир, сигурност и просперитет. Јелена Триван, „Грађани 6. маја бирају рат или мир“, *Блиц*, 29. март 2012.
- 6) Неки аутори чак постављају и питање да ли се ова странка уопште може сматрати опозиционом. Тако Миша Ђурковић каже: „Осим изразите благонаклоности режимских медија и неких контроверзних потеза (као што је слање транскрипта разговора са врхом ДСС страним амбасадама) често се потезе круцијални аргумент да странка која није учествовала на изборима, а да скоро две и по године њени посланици седе у парламенту и имају свој посланички клуб захваљујући подршци посланика власти у административном одбору.“ Миша Ђурковић, „Програмски идентитети десних партија у Србији крајем прве деценије овог века“, *Партије и избори у Србији*, приредио Славиша Орловић, Чигоја 2011, стр. 208-209.
- 7) Види више у Огњен Прибићевић, „Српска десница, изазови и перспективе“, *Српска политичка мисао*, бр. 1/2011, стр. 143-145.

Упркос свему томе ДС се одлучила на тзв. негативну кампању и пласирала више спотова у којима се приказује шта је Николић говорио о ЕУ, Косову и другим питањима док је био у СРС а шта сада говори. О Николићу као свом главном супарнику говорио је и председник ДС Тадић рекавши да он: „данас говори све супротно од оног што је говорио јуче.... Николић је, на пример, не тако давно претио насиљем делегацији коју сам предводио у Бриселу на потписивању ССП. Четири године пре тога, претио ми је физичком ликвидацијом. Данас је наводно заговорник ЕУ“.⁸⁾

Оваква кампања ДС против СНС сигурно је утицала да један део неопредељених бирача не гласа за ову странку али је и разочарала један део присталица ДС па су тако обе странке изгубиле готово подједнак број гласова. Наиме, уместо очекиваних тридесетак посто гласова и СНС и ДС су добиле нешто мање од 25%.

Када је у питању кампања водеће опозиционе странке приметно је да СНС није успела да искористи тешку економску и социјалну ситуацију и да преокрене расположење јавности у своју корист. Ова странка није успела да искористи практично ни једну грешку досадашње владе али и предходних ДОСових влада, почев од криминалних приватизација, уништавања индустрије, великих корупционашких афера. Отуда су и сва истраживања јавног мњења показивала велико незадовољство грађана садашњим стањем али не и њихову спремност да дају значајнију подршку СНС у односу на ДС. Неочекивано мали број гласова на парламентарним изборима је показао да СНС није успела да искористи у кампањи незадовољство грађана постојећом владом. Уместо да покуша да „поентира“ на грешкама владе, СНС се у великој мери бавила темама које нису могле да јој донесу значајнији број гласова. Тако је Николић, полазећи од исправне процене да опада привлачна моћ ЕУ релативизовао значај тог циља⁹⁾, желећи да и на тај начин отвори и простор за ближу сарадњу са Коштуницином ДСС. Полазећи од тога да највећи проблем за СНС представља њен мали коалициони потенцијал челници ове странке су покренули чак и питање могуће сарадње и са ЛДП што је до скоро било потпуно незамисливо с обзиром на велике разлике између ове две странке, посебно када је о Косову

8) Б. Тадић, „Само је наш пут сигуран“, *Новости*, 19. април 2012.

9) Томислав Николић је рекао да напредњаци желе да Србија буде део ЕУ али да ће то можда бити тешко остварило ако ЕУ буде „захтевала превише“, „Желимо Србију у ЕУ, али ако не тражи превише“, *Блиц*, 31. март 2012.

реч. Тако је председник СНС Томислав Николић током кампање рекао да би СНС „могла да сарађује са ЛДП ако постоје теме на којима можемо да сарађујемо. Господин Јовановић није водио странку која се обрукала у власти“¹⁰⁾

У иначе бледој и неприметној кампањи СНСа издвојила се Николићева критика банака. Николић је рекао да се банке у Србији понашају као „нарко дилери“ јер им је битно само да предузеће увуку у кредит а затим их стављају у све тежи и тежи положај. Он је такође рекао да код нас „ само банке зарађују а сви остали пропадају“.¹¹⁾ Оваквим ставовима Николић је навукао на себе бес банкара и стручне јавности али имајући у виду колико су у Србији, као уосталом свуда у свету последњих година, банке непопуларне, нема сумње да су ове поруке наишле на плодно тло. Критике стручне јавности да се оваквим потезима стичу само јефтине политички поени нису имале никаквог ефекта с обзиром да су се и други политичари слично понашали, попут Дачића који је “терао“ ММФ из Србије. За већину странака смисао кампање се свео на питање који ће политичар смислити атрактивнију популистичку поруку односно поруку која ће, без обзира на то колико је реална, задобити више симпатија бирача. Нема никакве сумње да је Николићева порука против банака била једна од оних порука које су привукле велику пажњу бирача који у великом броју имају проблеме са отплатом скупих кредита.

Пажњу јавности привукла је и Николићева порука да „би уредио Србију по угледу на Немачку“¹²⁾ и још више посета бившег градоначелника Њујорка Ђулијанија коју је организовао његов заменик Александар Вучић. Општи је утисак да су оваквим изјавама и посетом једног од најпопуларнијих градоначелника Њујорка напредњаци желели да привуку што више неопређених бирача који су ближи групацији ДС него СРС и ДСС. Неке од реакција из ДС на посету Ђулијанија показале су извесну нервозу па и прве знаке слабости ове странке уочи предстојећих избора.

Суочена са све израженијом националном реториком СПСа, ДССа и одлуком СРС да на председничким изборима кандидује супругу Војислава Шешеља и СНС је током кампање одлучила да

10) *Бета*, 27. април 2012.

11) „Да ли се критиком банака Николић одмиче од својих финансијера“, *Политика*, 11. април 2012.

12) „Уредио би Србију по угледу на Немачку“, Николић, *Новости*, 22. април 2012.

заостри своју националну реторику па је тако Јоргованка Табаковић, високи функционер СНС гостујући у емисији Б92 рекла да је: „ генерал Младић био поштен српски војник, самим тим и херој.“¹³⁾ Председник СНС Т. Николић је на предизборном митингу у Косовској Митровици чак рекао да докле год да је Борис Тадић: „дошао у покушајима да се додвори да би остао и трећи мандат, шта год да је потписао, а да је на штету Србије, то мене не обавезује“. Влада Србије је одмах реаговала рекавши да је Николићева изјава крајње неодговорна и опасна по државу“.¹⁴⁾

За разлику од СНС, СПС је, иако владајућа партија, користила готово сваки повод да критикује своју дојучерашњу политику и политику свог главног партнера из владе али и политику ДОСа са почетка 2000. Тако је Ивица Дачић оценио да су приватизације са почетка 2000 „биле пљачкашке и лоповске“. Дачић је користио и сваку другу прилику из домена свог ресора да се представи као човек чврсте и одлучне руке. Тако је након хапшења српских званичника на територији Косова одмах најавио реципрочне мере према Албанцима и неколико дана касније и ухапсио двојицу албанских полицајаца који су се нашли на српској територији. Још раније, током лета прошле године Дачић је, због Косова, више пута критиковао ЕУ а током кампање отишао и корак даље рекавши да је против присуства ММФ у Србији знајући, наравно, да би без подршке ММФ српска привреда врло брзо банкротирала.¹⁵⁾

Однос између ДС и СПСа је био један од најинтересантнијих сегмената ове изборне кампање. Наиме, ДС не само што је пружио логистичку подршку СПСу за пропагирање њених ставова који су не ретко били у потпуној супротности са политиком ДС него није ни реаговала на оптужбе СПС на сопствени рачун. Тако су, на пример, остале без одговора критике Ивице Дачића који је месецима говорио о томе да Тадић и Николић желе да уведу двопартијски систем у Србији. Оно што је још занимљивије јесте да је у борби за гласове Дачић по први пут ушао и на „терен“ ДС, рекавши да је он једини социјалистички кандидат на председничким изборима, да ДС и њен председнички кандидат само формално припадају Социјалистичкој Интернационали и да би то све појачао рекао и то да ће

13) Б92, 16. април 2012.

14) Б92, 12. април 2012.

15) „Економисти не подржавају Дачића“, *Политика*, 30. март 2012.

„частити сваког из ДС који је левичар“.¹⁶⁾ На све ове оптужбе није дошао никакав одговор из ДС. Сасвим супротно, Тадић је похвалио СПС као поузданог партнера и рекао да су тешке речи саставни део изборне кампање. Заступајући овакве ставове према СПС, ДС се руководила проценом да ове две странке имају потпуно различито бирачко тело и жељом да помогне СПСу да узме што већи број бирача од СНС, СРС и ДСС.¹⁷⁾ У анализи изборних резултата покушаћемо да одговоримо на питање колико је овакав однос ДС према СПСу био и рационалан с обзиром да је ДС изгубио један део бирача а СПС са својим коалиционим партнерима практично удвостручио број гласова.

За разлику од СПС чији је рејтинг током кампање био у порасту, рејтинг коалиције Преокрет и ЛДП је већ током кампање био у паду. На ово је пре свега утицало добијање кандидатуре за чланство у ЕУ чиме је избијен главни аргумент ЛДП у критици владајуће ДС. Поред овога на пад рејтинга ЛДП утицали су и неки погрешни потези њеног лидера попут оног позива са изборне конвенције Преокрета: „Тадићу да поведе а Николићу да помогне“¹⁸⁾ у реформи српског друштва. Наиме, главну снагу ЛДП је давала управо њена „тврда“ критика владајуће политике као недовољно про ЕУ и истовремено оштре критике Николићеве СНС као партије прошлих времена чиме је ЛДП задобио пуно симпатија у тзв. тврдом језгру некадашње опозиције према Милошевићу и самој ДС. Разводњавање те политике позивима Тадићу и Николићу довели су до дезорјентације његовог бирачког тела. Јовановић се касније повукао тврдећи да он није позивао на неко национално јединство и саборност али штета по његову партију је остала тако да су се нека ранија очекивања да би ова партија са својим коалиционим партнерима могла доћи и до 10 % показала нереалним.

УРС је током кампање водио тешку битку да прескочи цензус суочавајући се пре свега са два проблема. Прво, питањем кредибилитета своје нове политике залагања за департизацију Србије односно уклањање партијских привилегија с обзиром да је управо Динкићева ранија партија Г17 из које је и настао УРС била синоним политизације свега и свачега односно чињенице да се прак-

16) „Да ли је Дачић једини левичар“, *Политика*, 12. април 2012.

17) Ово мишљење потврђује и Зоран Стојиљковић који каже да су: „социјалисти по профилу бирача неспорно ближи СРСу и ДССу“ него ДС. *Партијски систем Србије*, Службени гласник, 2008, стр. 475.

18) „Николићу помози, Тадићу поведи“, *Б92*, 25. март 2012.

тично ништа у Србији не може остварити без партијске књижице.¹⁹⁾ Исто тако, јавност у Србији у великој мери повезује лошу приватизацију, пад стандарда и деиндустријализацију са политиком Г17 која је у претходних десетак година водила све кључне економске и финансијске ресоре у влади, што знатно обара кредитет овој партији. И на крају, Динкић је попут неких других политичара често давао неопрезна обећања уочи избора па је тако и пред претходне изборе обећао грађанима 1000 евра од продаје акција државних предузећа што се касније, наравно, показало потпуно нереалним. Друго, током изборне кампање се стекао утисак да је један од важнијих циљева ДС, а нарочито идеје о обједињавању парламентарних и председничких избора, да УРС остане изван парламента. Председник ДС Борис Тадић је више пута оптужио УРС да за све критикује ДС, да променом имена партије покушава да прикрије одговорност за своју политику у претходном периоду и да, бар за сада, за ову партију нема места у коалицији коју ће он водити након наредних избора.²⁰⁾

Током целе кампање две странке су се стално сукобљавале што и не представља неко посебно изненађење с обзиром да су се бориле за практично исте бираче. Тако је председник Тадић искористио промоцију најновијег Фијатовог аутомобила на сајму у Женеви који се производи у Крагујевцу да каже како је ДС испунила оба своја најважнија предизборна обећања из 2008. године: добијање кандидатуре за ЕУ и производњу Фијатових аутомобила у Крагујевцу. На истом сајму, али одвојено, председник УРС Динкић је рекао да је исти тај Фијат аутомобил најважнији резултат његовог рада који сада други присвајају. Динкић је такође оптужио градоначелника Београда да све паре и кредити иду у Београд и да је нови мост у Београду направљен парама свих грађана Србије а да сада нема пара за сличне пројекте у унутрашњости. Ћилас је одговорио Динкићу оптужујући га да вештачки прави поделу између Београда и

19) „Г17 је у јавности више пута поређен са ЈУЛом из периода 90их. За кога год да сте гласали у протеклих десет година опет би кључне економске послове преузела ова група, за коју неки тврде да је најбоља агенција за запошљавање у Србији.“ Миша Дјурковић, „Програмски идентитети десних партија у Србији крајем прве деценије овог века“, стр. 212.

20) ... тек треба да се види да ли ће се Г17 плус квалификовати за улазак у владу, јер у овом тренутку, лидер те странке не заслужује место у будућој владајућој коалицији. ... Странка Г17 води здравство десет година у континуитету, а одједном, променила је име и низашта није одговорна и за све оптужује ДС“ Борис Тадић „Нови људи за ново време“, *Блиц*, 15. април 2012.

остатка Србије. Уједињени региони Србије су упутили и приговор Републичкој радиодифузној агенцији због тога што, према њиховом мишљењу, ДС крши изборна правила. УРС су оптужили ДС и Бориса Тадића да злоупотребљавају функција председника како би у кампањи имали повлашћени положај. Према тврдњама УРС садржај који представља класични предизборну активност ДС емитује се у информативним програмима као активности председника а након тога тај исти садржај се приказује у изборном блоку информативних емисија само што се тада Тадић представља као председник ДСа.

ИЗБОРИ

Као што смо већ рекли на почетку овог рада једну од најважнијих карактеристика одржаних избора представља пораз Бориса Тадића у другом кругу председничких избора. Изненађење оваквим резултатом је тим веће што је Тадић победио Николића у првом кругу председничких избора добивши 25.33% гласова у односу на Николића који је добио 25% гласова. На претходним председничким изборима 2004 и 2008 које је Тадић добио, у првом кругу Николић је добио више гласова. Сада је у другом кругу председничких избора Томислав Николић приредио велико изненађење и победио досадашњег председника Србије Бориса Тадића. Победа Николића је представљала велико изненађење зато што су сва истраживања јавног мњења показивала да Тадић има велику предност од најмање 6%; зато што је на парламентарним изборима Николићева партија освојила готово десетак процената гласова мање од онога што су лидери ове странке очекивали ; зато што је по први пут откада се такмиче на председничким изборима Николић у првом кругу добио мање гласова од Бориса Тадића; и зато што је у ТВ дуелу неколико дана пре избора Тадић оставио знатно бољи утисак од Николића. Упркос свему томе Николић је победио и у потпуности променио политичку ситуацију у Србији. Наиме, његова победа је утицала да СПС напусти договор о формирању владе са ДС и прихвати понуду СНС да ове две странке формирају будућу владу.

Ова, прилично изненађујућа победа Николића може се објаснити са неколико разлога. Прво, с обзиром да је излазност била изузетно мала, око 46%, што је пад од око 12% у односу на први круг председничких избора и парламентарних избора одржаних 6

маја очигледно је да поред радикала који су и најавили да ће бојкотовати други круг председничких избора за Тадића није гласао и један не тако мали број присталица ДС, ЛДП и УРСа. По свему судећи један број разочараних бирача партија досадашње владајуће коалиције је одлучио да остане кући и тако казни власт у протекле четири године за све недаће и проблеме са којима су се сусретали од почетка избијања велике економске кризе. Остаје питање зашто су се одлучили да то ураде у случају Бориса Тадића а не И владе која је по Уставу много одговорнија за економско стање у држави? Чини се да су бирачи оваквим избором “жртве” казнили онога кога су сматрали најодговорнијим за њихово лоше економско и социјално стање. Многи аналитичари сматрају да је таквом утиску пуно допринео и сам Борис Тадић који је практично одлучивао о свим најважнијим питањима у земљи и то отворено показивао.²¹⁾ Ипак, остаје питање зашто бирачи нису тако гласали и на парламентарним изборима и казнили партије владајућег блока или како је могуће да је ДС победио на парламентарним и локалним изборима у Београду а да је њен председнички кандидат изгубио у Београду?

Други разлог пораза Бориса Тадића тиче се тога што је несумњиво један број гласача ДС остао код куће, под утиском, да је и онако све решено и да ће Тадић сасвим сигурно убедљиво победити. Овом погрешном утиску допринели су медији и бројне агенције за јавно мњење које су унапред прогласиле Бориса Тадића за победника ових избора. Тако се ДС и њеном кандидату осветила претерана самоувереност пред други круг председничких избора.

Треће, пренаглашена негативна кампања ДС против Томислава Николића је иритирала велики број гласача и утицала да остану код куће и не изађу на изборе.

Четврто, на бираче је лоше деловало и претерано ослањање кандидата ДС на политички маркетинг упркос бројим упозорењима најугледнијих стручњака за ова питања да таква стратегија може бити и контрапродуктивна. Наиме, неки стручњаци су и пре избора упозоравали да, полазећи од тешке економске ситуације, пада

21) „Мало ће ко ценити владу Србије, премијера Цветковића и појединачне министре, ако им Борис Тадић преко медија испоручује захтеве за доношењем оваквих или онаквих законских решења, ако оцењује рад министара, најављује реконструкцију владе и сл. Ко ће ценити истражне и правосудне органе ако председник мољака неколицину тајкуна да се смилију да подигну неки мост преко Саве или да сиротињи уделе неку пару, уместо да охрабрује ефикасне истраге о пореклу њиховог богатства, спорним приватизацијама, монополитичким положајима и сл. Зоран Славујевић, „Двадесет година вишестраначја у Србији, од маркетиншког нихилизма“... у књизи *Партије и избори у Србији*, стр. 293.

стандарда и све већег неповерење грађана у институције система, претерано појављивање кандидата владајућег блока у медијима уместо да допринесе освајању нових гласова лако може да доведе и до губитка поузданих и тзв. чврстих присталица што се управо и десило на овим изборима.²²⁾

Пето, показала се погрешном одлука Бориса Тадића да сам скрати свој мандат и девет месеци пре рока распише превремене председничке изборе. Наиме, досадашња новија политичка историја у Србији је показала да ко год је расписао превремене било парламентарне било председничке изборе те изборе је и изгубио. То се десило Милошевићу 2000, премијеру Живковићу 2003, премијеру Коштуници 2007. и ево сада Тадићу 2012. године. Потврдило се да бирачи не воле политичаре који из било ког разлога подносе оставке и расписују превремене изборе.

На парламентарним изборима одржаним 6. маја највећи број гласова, као што се и очекивало, освојила је коалиција окупљена око СНС - 24.%. Они су освојили 73 мандата. Друга је била коалиција окупљена око ДС са 22% и 67 мандата. Трећа је коалиција окупљена око СПС која је освојила 14.6% гласова и 44 мандата. Четврта је ДСС која је са 7% је освојила 21 посланика. Коалиција Преокрет на челу са ЛДП ом је освојила 20 са 6.5 % гласова. УРС су прешли ценсус и са 5.5% освојили 16 мандата. Партије националних мањина су освојиле укупно 9 мандата. Велико изненађење представља то што први пут од оснивања СРС није успела да пређе ценсус и уђе у Парламент.

На изборима у Београду убедљиво највише гласова освојила је листа ДС на челу са Ђиласом, чак 36.3% Други су напредњаци са 24.3%, трећи социјалисти са 8.8% и четврти ДСС са 7.7%. Велико изненађење представља то што ни ЛДП ни УРС нису прешли ценсус од 5%. До претходних избора и за ЛДП и УРС односно Г17 Београд је представљао главно упориште. Стога се може рећи да је неуспех ове две странке да уђу у Скупштину града Београда представљао једно од највећих изненађења ових избора.

Поред пораза Тадића на председничким изборима, највеће изненађење одржаних избора представља свакако велики успех коалиције окупљене око СПСа која је, иако владајућа, порасла са 7.8%

22) Зоран Славујевић, „Двадесет година вишестраначја у Србији од маркетиншког nihilizma и примитивизма до тоталног маркетинга и идолопоклонства маркетингу“ у књизи *Партије и избори у Србији*, стр. 292.

на скоро 15%. Дакле, СПС је са својим коалиционим партнерима ПУПСом и ЈС више него дуплирала број гласова. Како објаснити овако велики број гласова које је добио Ивица Дачић и његова странка? Прво, иако владајућа партија, СПС је дуже од 6 месеци водила кампању као опозициона странка критикујући политику владе у којој је и сама седела. Као што смо већ показали, током кампање Дачић је посебно критиковао владину политику према Косову, ЕУ али и према радницима постављајући се према њима заштитнички и захтевајући да се ревидирају “пљачкашке приватизације” са почетка 2000.²³⁾ На тај начин СПС је успела да привуче велики број осиромашених грађана и тзв. губитника транзиције. Када је реч о Косову и ЕУ, својим националистичким и популистичким говором Дачић је на своју страну привукао један број бирача СНС, ДСС И СРС. Током изборне кампање Дачић је више пута рекао да Србија може без ЕУ и да треба прекинути са бајкама о Косову. Он је такође рекао да је једино решење за Косово разграничење што није ништа друго него подела и да званична политика коју је и сам подржавао четири године и ЕУ и Косово не значи ништа.

Друго, својим демагошким порукама, попут оних о томе да ММФ није место у Србији, Дачић је успео да појача утисак у бирачком телу о СПСу као јединој правој партији левнице у Србији што му је свакако донело један број гласова. У жељи да се позиционира као једина права партија левнице Дачић је отишао и корак даље рекавши да ДС није партија левнице и да ће частити сваког члана ДС који је левичар.²⁴⁾

Треће, добар резултат СПСа последица је и тога што је ДС, у себи блиским медијима, отворила велики простор за Дачића, који је он зналачки искористио. Наиме, Дачић је добио прилику да се готово свакодневно појављује у медијима за које се каже да су блиски ДС, да том приликом критикује и СНС и ДС а да при том ДС практично не реагује ни на једну од поменутих критика. Иако је у свом првом обраћању после изборних резултата Дачић још једном критиковао и ДС и СНС да су га током кампање вређале и потцењивале, утисак је сасвим супротан - да је Дачић током кампање

23) Види више у Огњен Прибићевић, „Србија између ЕУ, Косова и Метохије и предстојећих парламентарних избора“, *Српска политичка мисао*, бр. 1/2012, стр. 196.

24) О промена унутар левнице у Србији види више у Огњен Прибићевић, “Левница у потрази за новим идентитетом“, *Политичка ревија*, бр. 2/2011 и Зоран Стојиљковић, „Социјалдемократија и политичке странке у Србији“, у *Идеологија и политичке странке у Србији*, ФЕС, ИДН и ФПН, 2007, стр. 113-155.

био веома привилегован од стране ДС која је често истицала да је СПС једини прави сигуран партнер ове странке после избора. У првом обраћању након објављених резултата Дачић је славodobитно изјавио да се можда не зна ко ће бити нови председник али да се зна ко ће бити премијер, мислећи наравно на себе. Каснији развој догађаја је показао да је Дачић поново добро предвидео будући развој политичке ситуације. Као што смо већ рекли на почетку рада он је више пута током кампање упозоравао Тадића да не расписује превремене председничке изборе и не покушава да у Србији направи двопартијски систем. Он је такође рекао, да ће бити председник Србије за четири године и да ће и Тадић и Николић тада већ бити политичка историја. Ове изјаве Дачића свакако нису добро примљене ни у СНС а ни у ДС која с разлогом сматра да је у великој мери “кумовала” овом великом успеху СПСа.

Четврто, великом успеху СПСа свакако је допринела и одлична кампања и лидерске способности Ивице Дачића. Наиме, за разлику од неких других политичара његове поруке су биле врло јасне, прецизне и одлучне. Све је то допринело да се у јавности створи утисак о Дачићу као политичару који говори оно што други прећуткују и човеку који брине за свој народ. Он је такође одлично искористио своју позицију у влади и посебно и иначе код Срба омиљено место министра полиције.

Другу важну карактеристику парламентарних избора представља неуспех СНС која није успела да капитализује велико незадовољство народа тешком економском и социјалном ситуацијом. Уместо очекиваних тридесетак и више посто гласова ова странка је освојила свега 24%. На слаб резултат СНС на парламентарним изборима утицала је сигурно и негативна кампања ДС која је готово свакодневно подсећала бираче на радикалско порекло Николића и Вучића. Ипак, вероватно да је кључни разлог слабијег резултата СНС то што ова партија није успела да се профилише као права алтернатива ДС. Уместо тога СНС се представила као странка у којој има од свега по мало и ЕУ и Русије, и генерала Младића и Чедомира Јовановића и као странка спремна да сарађује са ДСС али и са ЛДПом. Све ово је довело и до потпуног дебакла странке у Београду где је ДС освојио чак 12% више гласова.

У сваком случају током кампање лидери СНС нису остављали утисак људи који би били у стању да успешније воде земљу него представници ДС свдећи тако своје шансе готово искључиво на

разочарење бирача и њихову жељу да казне владајућу ДС због великог пада стандарда.²⁵⁾ Утиску несолидности и некредитбилности СНСа допринела су и разна, крајње неозбиљна обећања лидера ове партије попут оног о довођењу 100 милијарди евра инвестиција у наредних десет година. Последњих неколико година Србија тешко да је имала и две милијарде инвестиција годишње а у условима велике економске кризе и ти износи изгледају недостижни. Такође, пројекти које лидери ове партије спомињу у које би се инвестирала ова средства не ретко изазивају неверицу и збуњеност код стручне јавности.

ДС је на парламентарним изборима изгубила значајан број гласова. На претходним изборима ДС је у коалицији са Г17 освојила 38% а сада 22% Ако се одбије око 5% колико је вероватно носио Г17 на претходним изборима долази се до губитка од око 10% гласова што значи да је ДС изгубила око трећину гласова. Ипак, с обзиром да су гласачи перцепирали једино ДС као владајућу странку, јер су и Г17 и СПС водили опозициону кампању, онда то и није тако лош резултат с обзиром на велику економску кризу и јако слабе резултате владе Србије на плану економије и стандарда грађана. За ДС је охрабрујући одличан резултат Ђиласа у Београду.

ДС на овим изборима није успела да реализује неколико важних циљева. Прво, њен кандидат је изгубио председничке изборе чему је претходила погрешна процена да се распишу ванредни председнички избори.

Друго, није се остварила жеља ове странке да се у Србији направи двопартијски систем и “отму” бирачи мањим, идеолошки И политички блиским странкама попут ЛДП И УРСа. Сасвим супротно, две водеће странке су добиле знатно мање гласова него што су очекивале а у парламент су ушле и ЛДП и УРС. Штавише поред шест већих странака – СНС, ДС, СПС, ДСС, УРСа и ЛДП у

25) То је и мишљење већине аутора који су се бавили анализом политике СНСа. Тако на пример, Миша Ђурковић каже „По свим питањима њихов став је амбивалентан. Јасно је да желе да дођу на власт, али нико не може да претпостави како би се у њој понашали и какву би политику спроводили“. „Програмски идентитети десних партија у Србији крајем прве деценије овог века“, у књизи *Партије и избори у Србији*, приредио Славиша Орловић, 2011, стр. 208. Сличног је мишљења и Славиша Орловић који каже “Проблем је што СНС мање гради своју позицију позитивним и проспективним програмом, а више критиком власти. Мобилисање незадовољства грађана ниским животним стандардом, националним понижењима и ефектима кризе није довољна програмска платформа јер то, пре свега, није никакав програм. Славиша Орловић, „Партијски систем Србије“, у књизи *Партије и избори у Србији*, стр. 37.

Парламент је ушло готово још четрдесетак минијатурних партија и појединачна што је и онако сложена политичку сцену Србије учинило још компликованијом и сложенијом.

Треће, потпуни неуспех политичког инжењеринга ДС. Наиме, као и на претходним изборима када је практично поклонила 25 посланичких места Г17 тако је и сада ДС пружајући значајну логистичку подршку СПС у великој допринела њеном великом изборном успеху. Пре тога ДС је са СПСом 2008 потписала Декларацију о помирењу са СПС и у одлучујућој мери помогла СПС да се приближи Социјалистичкој Интернационали.²⁶⁾ Тако је ДС омогућила СПС да пређе на страну победника петоктобарске револуције и постане у пуном смислу те речи системска партија. С друге стране, треба рећи да овај позитивни однос ДС према СПСу није био једносмеран. Са своје стране СПС је 2008 учинила, за то време прилично храбар корак, и одлучила да одбије понуду тадашњих радикала и ДСС да заједно формирају владу и прихватила понуду ДС да са њом направи власт. Сигурно да у то време већина бирача СПСа није била одушевљена оваквим потезом руководства странке јер им је била много ближа опција сарадње са радикалима и ДССом. Сам Дачић је више пута рекао да без њега не би било наставка пута Србије ка ЕУ.

Ипак, четири године касније ДС су напустиле и СПС и Г17 што неминовно отвара питање оправданости стратегије ДС усмерене ка јачању својих партнера. Сличног је мишљења и Зоран Стојиљковић који анализирајући преизборне коалиције 2008. године каже: “Коалициони договори показују да је ДС поново веома дарезљива према својим слабијим партнерима, препуштајући им виси од трећине мандата у будућем скупштинском сазиву (Г17 Плус има 24% кандидата на Листи ЗЕС док остали коалициони партнери имају по загарантована четири посланичка места)²⁷⁾. Ако се свему овом дода и чињеница да је ДС у значајној мери помогла и одвајање Николића и Вучића од СРС 2008год онда добијамо једну, по мало и невероватну, ситуацију где је ДС својим политичким инжењерингом директно допринела свом паду са власти и ојачала сва три члана будуће владе : СПС и СНС и Г17. Штавише, ДС је на овим последњим изборима дала чак 9 посланичких места Социјалдемократској партији Србије Расима Љајића која је такође напустила ДС и ушла

26) Види више у Огњен Прибићевић „Изазови политичког помирења у Србији“, *Међународни односи у функцији помирења*, Конрад Аденауер Штифтунг, 2010, стр. 80-82.

27) Зоран Стојиљковић *Партијски систем Србије*, стр. 465

у нову владу СПСа. Овакав пример политичког инжењеринга је тешко наћи било где у Европи. С друге стране, мора се рећи да је својом политиком према СПСу и СНС, ДС у великој мери допринела смиривању политичких страсти, умеравању политичке сцене у Србији па и успостављању доста широког консензуса око неких најважнијих стратешких опредељења земље као што су Косово и Метохија и ЕУ. За ДС је неповољно то што ови несумњиво опште друштвено позитивни елементи њене стратегије нису довољно препознати од бирачког тела.

Четврто, ДС ће морати да истражи како је дошло до тога да ова странка убедљиво победи у Београду и на локалним и на парламентарним изборима а да изгуби оне најважније – председничке изборе? Да ли је била у питању жеља грађана Београда да казне онога кога сматрају најодговорнијим за тешку економску и социјалну ситуацију у Београду и читавој Србији а да притом награде досадашњег градоначелника Ђиласа за успешан рад или је у питању пропуст у раду градске организације ДС у Београду? Нема никакве сумње да ће ДС у наредном период морати озбиљно да се озбиљно позабави овим питањима, а посебно питањем односа према потенцијалним коалиционим партнерима.

Ипак, прави изборни губитници ових избора су радикали који по први пут од оснивања нису успели да пређу изборни ценсус.²⁸⁾ Неуспеху радикала вероватно је пуно допринело појављивање сличне политичке групације - Двери која им је однела неки проценат гласова и по свему судећи погрешне одлуке да се на председничким изборима кандидује супруга Војислава Шешеља која се до сада није бавила политиком. У целини могло би се рећи да је десница у Србији²⁹⁾ на овим изборима највећи губитник с обзиром да су на претходним изборима странке деснице СРС и ДСС освојиле преко 40% а на овим само нешто изнад 30% и да СРС није ни ушла у парламент. Наиме, и овај пут су странке деснице освојиле близу 40% гласова али Двери са 4% ни СРС са око 4,8 нису прешле ценсус па су тако њихови гласови отишли другим странкама које су ушле у парламент. У целини гледано могло би се рећи да

28) О политици Српске радикалне странке током деведесетих види више у Огњен Прибићевић, „Цхангинг Фортунес оф тхе Србиан Радицал Ригхт“, ин: *Тхе Радицал Ригхт ин Централ анд Еастерн Еуропе синце 1989*, ед бу Сабрина Рамет, Тхе Пеннсулваниа Стате Университу Пресс, 1999, стр. 193-213.

29) Више о партијама деснице у Србији и њиховим програмима види у Огњен Прибићевић, „Српска десница: изазови и перспективе“, *Српска политичка мисао*, бр. 1/2011, стр. 139-162.

је десница на овим изборима била разједињена, неубедљива и са крајње млаком па и досадном кампањом, што је посебно био случај са ДСС.

Изнанађујуће слаб резултат је направила и ЛДП која је освојила само 6.6% гласова што је готово идентично као и на изборима 2007 и 2008 године. Шта више, ЛДП није успео да пређе ценсус и уђе у Скупштину града Београда који се одувек, са разлогом, сматрао бастионом ове партије. Ови избори су показали да ЛДП има ограничен капацитет када је у питању придобијање нових бирача. Стога ће ова странка морати озбиљно да размисли о својим плановима за будућност с обзиром да чланство и руководство странкеномогу бити задовољни уколико странка стално стоји на мање више истом броју гласова. Тим више што тај број није 15% или 20% него свега 5%.

ФОРМИРАЊЕ ВЛАДЕ

Након готово двомесечне агоније коначно је формирана влада коју сачињавају СНС, СПС и УРС. За премијера је изабран лидер социјалиста Ивица Дачић. Тако је завршено дуготрајно преговарање у коме су учествовале готово све парламентарне странке и где су сви договори и комбинације постали могући. Тако су дојучерашњи идеолошки и политички противници СПС и УРС не само ушли у владу него и направили неформални савез који има 58 посланика и који је наступао заједнички и према ДС и СНС. Исто тако у владу са СНСом је ушла партија Млађана Динкића која је током кампање више пута изричито рекла да је тако нешто немогуће. И на крају, СПС је напустио савез са ДС иако је имао чврст договор са овом партијом о прављењу коалиције после избора. Тако је СПС поновио исту стратегију као и 2008. године када је зарад савеза са ДС напустио тада најближег партнера ДСС која је у великој мери сачувала ову партију од потпуне пропасти након 5. октобра 2000. Наиме, ДСС је позвала СПС да 2004. подржи мањинску владу ДСС и Г17 што је СПС омогућило да преживи период после 2000. год. Сада је СПС учинио исти заокрет као и 2008 само у супротном правцу и напустио ДС и формирао владу са СНСом. Тако је ова странка која је једва преживела 2000. прешла пут од подршке мањинској влади ДСС, пуноправног учешћа у влади са ДС до стварања владе са СНС и добијања места премијера са мање од 10% изборне подршке што свакако говори и о неспорним

политичким квалитетима њеног лидера Ивице Дачића. Поред тога, овакав развој догађаја говори и о неоствареним циљевима 5 октобра, разочараним бирачима али и погрешној стратегији ДС која је јачајући своје партнере, прво УРС а сада и СПС, себе одвела у опозицију. Два основна закључка произилазе из оваквог расплета политичке ситуације у Србији. Прво, да су оваквим радикалним па и невероватним заокретима и понудама политичке странке у Србији у великој мери обесмислиле саму суштину изборног процеса који се базира на такмичењу различитих идеологија и политика и где се након изјашњавања грађана формирају владе коју сачињавају партије које су имале сличне политике и идеологије. Да би имали нормалан изборни процес подједнако је важно да број добијених гласова на изборима директно утиче на то која ће странка имати место премијера и колико ће добити министара. Као што смо видели у нашем случају престали су да важе ови критеријуми што би врло лако могло довести, као што је био случај у Италији³⁰⁾ почетком деведесетих година и сада у Грчкој, до потпуног разочарења грађана у постојеће партије и формирање нових. Друго, могло би закључити да се и у Србији као и у другим земљама са парламентарном демократијом потврдило основно правило ове игре а то је када немаш резултат губиш изборе. То је управо оно што се десило председничком кандидату ДС и овој странци.

Ognjen Pribicevic

PARLIAMENTARY AND PRESIDENTIAL 2012 ELECTIONS

Summary

In this article Dr Pribicevic analyses the most important results of 2012 presidential and parliamentary election as well as the election campaign. According to his opinion the main characteristics of elections are: 1. For the first time after 2000 the parties of so called democratic block which had defeated previous authoritarian regime lost the power. The new Serbian government will be consisted of two parties which had been defeated in 2000 – Socialist Party of Serbia, Serbian Progressive parties, created after the fall apart of extreme Serbian Radical party and re-named G17. However it should be said that both SPS and SPP has changed and verbally and in its programs documents advocate pro EU and pro-democratic development of Serbia. 2. Defeat of Boris Tadic on the presidential elec-

30) Radivoje Jovović, „Uzroci hronične nestabilnosti italijanske izvršne vlasti“, *Godišnjak FPN*, Beograd, br. 5, 2011, str. 193.

tions 3. Great success of Socialist Party of Serbia, 4. Serbian Progressive Party failed to use great disappointment of voters with Democratic Party government and won more votes, 5. Relatively good election results of Democratic Party and its coalition partners in spite of economic crises, 6. Crises of right wing parties and failure of Serbian Radical Party to get into the parliament.

Apart from this characteristic these elections were marked with following three strategic failures of ruling Democratic Party. First, failure of their candidate on presidential elections, Second, failure of their attempt to push out Đinđić's United Regions of the Serbia from the parliament and to create two party system in Serbia. Instead of this Serbian political scene become even more complex and more than forty parties through different coalitions get into the parliament. Third, with the wrong strategy of strengthening its coalition partners, firstly G17 and later on Socialist Party of Serbia as well as with the helping of the creation of Serbian Progressive Party, Democratic Party directly contributed to its own failure and creation of the new government coalition consisted of these three parties - Serbian Progressive Party, Socialist Party and United Regions of Serbia which is a new name for G17.

Key words: Elections, parliament, Serbia, political strategy

ЛИТЕРАТУРА

- Антонић Слободан, *Консолидовање демократских установа у Србији после 2000*, Службени гласник, 2007.
- Ђурковић Миша, *Конзервативизам и конзервативне странке*, Службени гласник, 2007.
- Гоати Владимир, *Партијска сцена Србије после 2000*, ФЕС и ИДН, 2002.
- Гоати Владимир, *Политичке партије и партијски систем*, ФПН, Подгорица, 2008.
- Орловић Славиша, *Политички живот Србије (између партократије и демократије)*, Службени гласник, 2008.
- Орловић Славиша, прир., *Партије и избори у Србији*, Чигоја, 2011.

- Pribicevic Ognjen, Changing Fortunes of the Serbian Radical right, u knjizi *The Radical Right*, ed by Sabrina Ramet, Pennsylvania University Press, 1999, str. 193-213.
- Прибићевић Огњен, *Власт и опозиција у Србији*, Радио Б92, 1997.
- Прибићевић Огњен, „Српска десница: изазови и перспективе“, *Српска политичка мисао*, бр. 1/2011.
- Прибићевић Огњен, „Изазови политичког помирења у Србији“, у књизи *Међуетнички односи у функцији помирења*, Конрад Аденауер Штифтунг, 2010.
- Прибићевић Огњен, „Левица у Србији у потрази за новим идентитетом“, *Политичка ревија*, бр. 2/2011.
- Славујевић Зоран, *Изборне кампање, Поход на бираче*, ФЕС, ИДН, ФПН, 2007.
- Стојиљковић Зоран, *Партијски систем Србије*, Службени гласник, 2008.

Овај рад је примљен 15. октобра 2012. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 3. децембра 2012. године.